

INTISARI

Konjungsi atau kata penghubung adalah kata yang berfungsi untuk menghubungkan kata, frasa, klausa dengan kata, frasa, klausa yang lain. Konjungsi atau kata penghubung juga merupakan salah satu unsur penting di dalam suatu kalimat, sebab dengan adanya konjungsi atau kata penghubung suatu kalimat dapat tersusun secara baik hingga menciptakan komunikasi yang baik dan jelas tersampaikan apa yang dimaksudkan.

Dalam penelitian ini dijelaskan mengenai konjungsi atau kata penghubung dan makna yang dibatasi pada konjungsi antarklausa atau kata penghubung antarklausa yang bertugas menghubungkan klausa yang satu dengan klausa yang lain, tujuannya supaya dapat diketahui makna disetiap klausa yang ada dalam suatu cerita. Subjek yang digunakan dalam penelitian ini merupakan suatu karya tulis yang berupa *Dongeng Sato Kewan*. Pemilihan dongeng berbahasa Jawa tersebut bertujuan agar dongeng dapat tetap hidup, dengan diberikan penjelasan mengenai jenis konjungsi atau kata penghubung serta makna-maknanya, maka akan semakin mempermudah pembaca untuk mendapatkan maksud tujuan pada dongeng tersebut. Metode yang digunakan dalam penelitian ini ialah metode simak dan metode catat, yaitu dengan mengkaji, menyimak dan mencatat data dari sumber data, dan dianalisis dengan menggunakan metode agih.

Hasil dari penelitian ini dapat ditemukan dua jenis konjungsi yaitu, yang pertama konjungsi koordinatif atau kata penghubung setara, ditemukan 10 macam konjungsi antarklausa dan lima macam hubungan makna, serta yang kedua konjungsi subordinatif atau kata penghubung tidak setara, ditemukan 30 macam konjungsi antarklausa dan 11 macam hubungan makna. Dapat dibuktikan pula bahwa konjungsi koordinatif selalu terletak di antara klausa yang dihubungkan, sedangkan konjungsi subordinatif tidak hanya mengawali satuan lingual, tetapi juga dapat terletak di antara klausa yang dihubungkan.

Kata kunci: konjungsi, antarklausa, dongeng

ABSTRACT

Conjunctions are words that function to connect words, phrases clauses with words, phrases, other clauses. Conjunction or conjunctions is also one important element in a sentence, because with conjunction or conjunctions a sentence can be arranged well to create good communication and conveyed what is intended. Both in spoken and written languages, conjunctions are very necessary, for example, in writing written works in the form of fairy tales, of course, requires conjunction or conjunctions to compile each of them to achieve the intended purpose or meaning.

In this study describes conjunctions and meaning which are limited to conjunction or conjunctions that connect one clause to another clause, the aim is to know the meaning behind every clause in a story. The subject used in this study is a written work in the form of a Sato Kewan fairy tale. The selection of Javanese folklore aims to keep the fable alive, by explaining the types of conjunction or conjunctions and their meanings, it will further facilitate the reader to get the intended purpose of the fable. This research using reading and taking note methods, by examine, reading, and recording data from source and then analyzing it using agih method.

The result of this study is that two types of conjunctions are found in the text. Two types of conjunctions, the first one is coordinative conjunctions or equivalent conjunctions, which consists of 10 kinds of interconnected conjunctions and five kinds of meaningful relationships, and the second is subordinative conjunctions or unequal conjunctions, which consists of 30 kinds of conjunctions and 11 kinds of meaningful conjunctions. It can also be proven that coordinative conjunctions always lie between connected clauses, whereas subordinative conjunctions not only initiate lingual units, but can also lie between connected clauses.

Keywords: conjunctions, intercourse, fairy tales

PATHISARI

Konjungsi utawi têmbung sambêt inggih punika têmbung ingkang kagêm nggathukakên antawisipun têmbung, *frasa*, *klausa* kaliyan têmbung, *frasa*, *kaliyan klausa* sanèsipun. *Konjungsi* utawi têmbung sambêt punika têmbung ingkang wigatos ing salêbêting ukara, amargi mawi *konjungsi* punika têmbung sagêd dipunrakit kanthi sae, kagêm sarana *komunikasi* kanthi sae saha kanthi cêtha nyariosakên punapa ingkang dipunkêrsakakên. *Konjungsi* dipunginakakên kagêm basa *lisan* utawi basa kang kasêrat, *konjungsi* ugi agêng sangêt manpangatipun, tuladhanipun kangge ngronce sêratan ingkang awujud dongeng, sampun dipunpêsthèkakên ngginakakên *konjungsi* utawi têmbung sambêt kagêm ngrênce sabên isinipun, supados sagêd nggayuh punapa ingkang dipunkêrsakakên.

Panalitèn punika ngandharakên babagan têmbung sambêt saha têngesipun ingkang dipunwatêsi têmbung sambung *antarklausa* utawi *konjungsi antarklausa* inggih mênika têmbung sambung ingkang nggathukakên satunggal klausa kaliyan klausa sanèsipun, ancasipun supados sagêd dipunmangêrtosi têngesipun ing sabên *klausa* ingkang wontên ing cariyos dongeng. *Subjek* ingkang dipunginakakên ing panalitèn punika yaiku salah satunggaling sêratan ingkang awujud Dongeng Sato Kewan. Anggènipun dongeng basa Jawi punika dipunpilih anggadhahi ancas supados dongeng tansah moncèr. Kêjawi punika kanthi dipunparingi babagan jinisipun *konjungsi* utawi têmbung sambêt saha têngesipun, pramila bakal gampil anggènipun para pamaos supados sagêd nggayuh mênapa ingkang dipunkêrsakakên saking dongeng kasêbat. Cara ingkang dipunginakakên wontên panalitèn punika inggih punika cara sêmak, kaliyan cara sêrat yaiku kanthi nitipriksa nyêmak, kaliyan nyêrat data saking sumberipun data sarta dipuntitipriksa ngginakakên cara *agih*.

Asilipun saking panalitèn punika wontên jinis *konjungsi* ingkang dipunbage dados kalih inggih punika *konjungsi koordinatif* utawi têmbung sambêt sababag kêpanggih 10 jinis *konjungsi antarklausa* kaliyan gangsal manêka warna têngesipun, saha ingkang kaping kalih inggih punika *konjungsi subordinatif* utawi têmbung sambêt botên sababag kêpanggih 30 jinis *konjungsi antarklausa* kaliyan 11 manêka warna têngês. Sagêd dipunbuktèkakên mênawi *konjungsi koordinatif* dipunpêsthèkakên manggèn wontên antawisipun *klausa* ingkang dipunsambêt, mênawi *konjungsi subordinatif* botên kêdah miwiti *satuan lingual*, ananging uga manggèn wontên antawisipun *klausa* ingkang dipunsambung.

Wosing tembung: *konjungsi*, *antarklausa*, *dongeng*